

Peter Sandström: Ison vaaleen viimeinen kesä

[AM/31 ADMIN](#)

Miehen tunteet – RIITTA VAISMAA (31.10.2022)

Hufvudstadsbladetin kriitikko sanoo Peter Sandströmin kirjoittavan kuin kello. Tällä hän tarkoittaa, että

uusi kirja ilmestyy täsmälleen kahden vuoden välein. Onneksi ilmestyy.

Kahden vuoden välein saamme lukea Sandströmin absurdia tajunnanvirtaa ja lämpimän huumorin sävyttämää nostalgiaa, joka leikittelee kirjailijan oman elämän henkilöillä ja sattumuksilla tuloksena herkullista fiktiota. Sandström uskaltaa käyttää eri teoksissaan samoja elementtejä, eikä kirjoja silti voi

millään muotoa pitää toisteisina. Päin vastoin ei voi olla ilahtumatta, kun aina uudesta teoksesta löytää

perheenjäsenten lisäksi mm. puutarhanhoidon, kirveen, asean, mietteet isän sodasta, kotitaloustyöt

ja

Gösta Ågrenin.

Sandström on mestari kuvaamaan miehen tunteita. Kelloon viittaavaa täsmällisyyttä en näe muussa kuin teosten ilmestymisrytmissä.

Ison vaaleen viimeisen kesän alkuperäinen, ruotsinkielinen nimi sisältää sanaleikin. Den stora blondinen

viittaa ns. tyhmiin blondeihin, joihin kirjan päähenkilö etenkin nuorena vertautuu. Outi Mennan suomennos on taas taattua laatutyötä, ei siitä kahta sanaa. Aprikoin kuitenkin, voiko teoksen nimi suomeksikin sisältää hykerryttävän queer-viittauksen.

Suomeksi *Iso vaalee* on Veikko Kerttulan elokuva, joka pohjautuu Veijo Meren romaaniin *Jääkiekkoilijan*

kesä. Elokuvan Iso vaalee on kookas ja tomera naisihminen, ei epävarma nuorukainen eikä tyhmä blondi. En voi olla varma, onko Sandströmin romaanin suomenkielisellä nimellä mitään yhteyttä elokuvaan, jota järin moni enää tuskin edes muistaa. Sattuman mahdollisuutta vähentää se, että leffa ilmestyi 1983, samana vuonna, joka on merkittävä Sandströmin päähenkilön elämässä.

Monista teoksistaan poiketen Sandström on kirjoittanut *Ison vaaleen viimeisen kesän* kokonaan minämuodossa. Ei silti ole epäilystäkään, etteikö kertoja ja päähenkilö ole sama kuin aiemmissakin teoksissa, kirjailija P, PS, Sandström tai jopa Peter Sandström. Uudestakaarelpyyistä kotoisin oleva päähenkilö ja kertoja on taas pari vuotta vanhempi, lapset ovat samannimiset kuin muissakin teoksissa,

perhe asuu Turun Port Arthurissa. Olisi kiintoisaa tietää, miksi Sandström on päätenyt kirjoittamaan *Ison vaaleen viimeisen kesän* minämuodossa. Uusi romaani koostuu lähes yksinomaan kertojan muistoista. Ehkä niistä on luontevampaa kertoa yksikön ensimmäisessä persoonassa. Eri suuntiin kiehtovasti harova tajunnanvirta etenee paljolti ilman repliikkejä.

Ison vaaleen viimeinen kesä etenee kahdessa aikatasossa, nykyajassa ja kesässä 1983. Päähenkilön tytär,

lapsista nuorempi, on lähdössä ulkomaille opiskelemaan. Isä seuraa huolestuneena tyttären valmistautumista lähtöön. Mahtaako tyttö edes osata laittaa ruokaa? Isä itse ei tuossa iässä osannut keittää kuin makaronia.

Tytär kysyy yllättäen isältään, millaista tällä oli silloin, kun hän oli nuori. Kuusikymppisen hämmennyksen lähes näkee. Hänhän ei todellakaan ole enää nuori.

”Joitakin viikkoja ennen Utrechtiin lähtöä tyttäreni esitti minulle yksinkertaisen kysymyksen. Hän kysyi,

muistinko mitään siitä kun olin hänen iässään, tai hän käytti sanaa ”nuori”. —

Muistinko siis mitään siitä kun olin nuori?

Joo, saatan muistaakin, vastasin.

Mitä sinä ajattelit? Bonnie kysyi

En ole varma. Ehkä kuolema kosketti minua todella läheltä.

Missä mielessä?

Niin, sanopa se.

Ja yhtäkkiä ovi lennähti auki ja paljasti tunkkaisen varaston, jonka olisi itse asiassa kannattanut pysyä suljettuna.”

Tosiasiassa isä sanoo tyttärelleen ihan muuta.

”— Joten ainoa, mitä uskalsin sanoa tyttärelleeni ennen hänen lähtöään Utrechiin, oli tämä:

Syksyllä kahdeksankymmentäkaksi muutin Helsinkiin. Opiskelemaan.

Oliko siellä kivaa?

Oli, tosi kivaa.

Kaiken muun yrittäisin järjestää ja asetella takaisin unohtuneiden muistojen varastoon. Urakka tuntui

vähän samalta kuin olisi joutunut tyhjentämään talon, jossa joku oli elänyt liian pitkään.”

Näistä kahdesta *Ison vaaleen viimeisessä kesässä* on kyse. Kertoja joutuu sekä käymään läpi unohtuneiden muistojensa varaston että tyhjentämään vanhan talon.

Ehkä isä ei halunnut tai osannut kertoa tyttärelleen, millaista hapuilua hänen kaksikymppinen elämänsä

oli ollut. Hän asuu kesän 1983 sisarensa yksiössä Vallilassa. Sisko on lähtenyt kesätöihin ravintolaan rannikolle. Kesän kolkkoutta tai nuoren miehen yleistä osaamattomuutta kuvaa liikuttavasti se, miten

sängyssä ei koko kesänä ole lakanoita eikä nukkujalla pyjamaa. Makaronin lisäksi ruokavalioon kuuluvat

lihapiirakat. Lukemisena ovat Leonard Cohenin runot.

Ajoittain kertoja yöpyy entisen tyttöystävän kapolisessa sängyssä, yksinään. Lukuvuoden mittaan rakkaaksi käynyt Limone on lähtenyt Pohjanmaalle ja jättänyt kertojalle avaimen kukkien kastelua varten. Poika kastelee asunnossa kaikenlaista muuta mutta ei vahingossakaan kukkia. Ne saavat

kuolla rakkauden myötä. Kukat ja rakkaus eivät ole kuitenkaan ainoa kuolema, joka poikaa koskettaa.

Kertojan kesätyönä on pestä toimistojen ikkunoita. Työkaverina on suomenkielinen Virtanen, joka suhtautuu kömpelöön poikaan sympaattisesti, vaikka sanoja vaihdetaan vain muutama päivässä, aina ei niitäkään.

Sandström onnistuu kuvaamaan juuri kaksikymmentä täyttäneen minähenkilönsä todella tietämättömäksi, lapselliseksi ja avuttomaksi. Virtanen on sanonut asuvansa Jakomäessä. Kun tämä ei pariin päivään ilmesty työpaikalle, poika lähtee Jakomäkeen, jonka hän on kuvitellut maalaismaiseksi pientaloidyyliseksi. Paikan päältä löytyy aivan toinen todellisuus.

Kertoja ei tahdo onnistua kommunikaatiossaan varsinkaan suomenkielisten kanssa. Hän joutuu etsimään sanoja niin kauan, että tilanteet vilahtavat ohi. Usein hän sanoo sen, mikä Sandströmin päähenkilöä eri teoksissa on askarruttanut: isän osallisuus sodassa. Kun hän kommunistien opintopiirissä kertoo isänsä olleen sodassa, hän ymmärtää pian, että on parasta häipyä paikalta. Juuri suurempi menestys samaisella keskustelunavauksella ei ole yliopiston tupakkahuoneessa.

Talon tyhjennys ajoittuu nykyaikaan ja Uuteenkaarlepyyhyn. Muistojen varastoa ei tosin tyhjennysurakan aikanakaan voi välttää.

Isä on kuollut jo kauan sitten, myöhemmin äitikin, joka tosin eli hyvin vanhaksi. Kertoja on talon asioiden järjestämisessä melkein yhtä tumpelo kuin nuoruutensa vaiheissa. Hän saa isoimmat huonekalut kartanolle, muttei sitten osaa juuri muuta tehdäkään.

Pihalle karauttaa nuoruuden kaveri, jonka kertoja hädin tuskin muistaa. Mies lupaa, että joku tulee hakemaan tavaroita. Hakija, etäisesti tutulta tuntuva tämäkin, huolii lopulta vain puuhellan, jollaista hän tai hänen vaimonsa on paitsi. Kun hella on revitty irti keittiöstä, kaaos on entistä pahempi.

Kertojaa kiinnostaa, mihin vanha hella halutaan, ja lähtee seuraamaan hellan kuljettajaa. Hän päätyy pihapiiriin, missä huushollia pitää yllättäen hänen nuoruudenrakkautensa. Kun nainen kulkee ase kädessään, kertojan omalakinen tajunnanvirta tuo ajatuksiin outoa ratkottavaa. Missä järjestyksessä naisella mahtavat olla aterimet. Ovatko vasemmalta oikealle lusikat, haarukat ja veitset vai kenties juuri toispäin?

Peter Sandström: *Ison vaaleen viimeinen kesä* (Den stora blondinens sista sommar). Suom. Outi Menna.

S&S 2022. 264 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko